

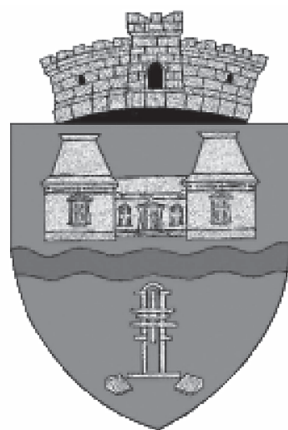
Comuna Șepreuș

dr. Rodica Colta, dr. Doru Sinaci

Stema Comunei Șepreuș

Descriere

Stema Comunei Șepreuș se compune dintr-un scut triunghiular cu flancurile rotunjite, tăiat de o fascie undată, albastră. În partea superioară este o construcție de argint cu o ușă de intrare, flancată de patru ferestre și două turnuri cu acoperiș trapezoidal. În partea inferioară, pe un postament îngust, se află o troiță atipică, de argint, compusă din două coloane care se unesc în partea de sus în semicerc, suprapuse de o cruce cu trei brațe. În partea de jos a postamentului troiței, de o parte și de alta, se află două plăci de argint, cu câte un text. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu un turn crenelat.

Semnificațiile elementelor

Construcția monumentală din partea superioară a scutului evocă unul dintre cele patru castele ridicate în localitate, în secolul al XIX-lea, de familia nobiliară de origine armeană Czarán. Troița amintește de participarea locuitorilor la revolta anticomunistă din perioada 31 iulie-1 august 1949. Fascia undată simbolizează râul Șepreuș care, în cazul de față, este *armă vorbitoare*, dând denumirea localității. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică rangul de comună al unității administrativ-teritoriale.

Denumiri: *Șepreuș, Chepreus, Sewpreus, Seprös.*

Comuna nu este racordată la calea ferată, cea mai apropiată stație de tren fiind gara Cermei, la aproximativ 10,5 km.

Prin satul Șepreuș trece drumul rutier județean DJ 793 Sinteia Mare (ieșire din DN 79A)-Șepreuș-Cermei-Avram Iancu-Vasile Goldiș-Beliu-Seliște-Cărand-Prunișor-Sebiș-Buteni-Chisindia.

Satul Șepreuș se leagă prin drumuri comunale de următoarele localități:

- de satul Satu Nou (Comuna Mișca) prin drumul comunal DC 124 Șepreuș-Satu Nou;

- de satul Chereluș (Comuna Șicula) prin drumul comunal DC 132 Chereluș-Șepreuș;

- de satul Apateu (Comuna Apateu) prin drumurile comunale DC 133 Șepreuș-Apateu și DC 134 Șepreuș-insertie în DC 133-Apateu.

Distanțe față de orașe: Arad - 62,5 km, Chișineu Criș - 20 km, Ineu - 27,5 km, Pâncota - 37 km, Sebiș - 47,5 km, Oradea - 79 km, Timișoara - 117 km, Gyula (Ungaria) - 52 km, Békéscsaba (Ungaria) - 66,5 km.

Istoric

Prima atestare documentară: la 1364.

Primele referințe legate de zona Șepreușului (nu de localitatea Șepreuș), apar în anul 953, când un anume *Gylas* din Ungaria de azi se creștinează la Constantinopole și îl aduce de acolo pe *Hierotheos*, care va fi instalat ca episcop al *Tourkiei* (Ungariei). Reședința acestuia se afla relativ aproape de confluența Mureșului cu Tisa; mai precis, în preajma orașului Gyula de astăzi, aici fiind descoperite o impresionantă concentrare de monede de aur emise în timpul împăratului bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul și biserici care ar putea data din secolul al X-lea: Fövényes, Cenad, Kis-Zombor. Intrând în legătură cu Bizanțul și adoptând creștinismul într-un moment în care celelalte triburi ungare rămăseseră încă păgâne și instalând în localitatea sa de reședință un scaun episcopal care își propunea să-și extindă autoritatea spirituală asupra întregii Ungarii, acest conducător tribal din regiunea Mureșului Inferior avea aspirații politice care intrau în contradicție cu cele ale urmașilor lui Arpád.

Al doilea moment istoric cu referire la zona Șepreușului datează din perioada ducatului lui Ahtum, din preajma anului 1000, când se confirmă

existența la curtea acestuia de la Cenad a unei mănăstiri de rit grec având hramul Sfântul Ioan Botezătorul. Jurisdicția ducatului amintit se întindea de la Criș până la Dunăre și Tisa.

În anul 1241, în contextul mării invazii tătaro-mongole, italianul Rogerius, viitor arhiepiscop de Spalato (Split de astăzi), a plecat din Oradea, din calea hoardelor asiatice, și s-a refugiat la Arad și apoi la Cenad, trecând prin Tămașda. Istorisindu-și refugierea, el descrie activitatea febrilă care se desfășura pe insula formată de Crișul Alb și un braț al său în apropiere de Nădab, insulă pe care locuitorii satului efectuau lucrări masive de fortificare.

Informații interesante despre zona Șepreușului datează din primăvara anului 1241, când Rogerius menționează funcționarea aici a instituției *balivilor*, o formă de organizare politică care nu putea fi formată decât de cnezii și voievozii populației locale românești. Rolul conducător în regiune îl deținea voievodul *Geroth*, care își avea reședința în localitatea cu același nume, asimilată astăzi cu satul Iermata Neagră (vezi *Comuna Zerind*).

Prima atestare documentară a localității datează din anul 1364.

Din perioada 1402-1412 până în 1561 satul a aparținut diferiților membri ai familiilor nobiliare Bethlen și Neczpály.

Prima descriere a Șepreușului apare în 1412, când satul se întindea între pâraurile Șartoș și Hodoș (Binișel), iar drumul despărțea localitatea în două. În anul 1543 Șepreuș figura în conscripții cu 14 sesii iobăgești, iar în 1561 cu 24 de sesii.

După anul 1552 Șepreuș trece în stăpânirea și administrația turcilor, pașa Nadin alipind întreaga zonă Sangiacului Arad, care cuprindea trei nahii: Nahia Aradului (59 de sate cu 719 case), Nahia Zărandului (67 de sate cu 1.087 de case), și Nahia Bichișului (61 de sate cu 1.407 case). Țăranii de pe timarurile* turcești au fost la început liberi din punct de vedere juridic; abia sub Soliman Magnificul le-a fost îngădit dreptul de plecare de pe un domeniu pe altul. Locuitorii satelor erau obligați să nu lase loturile de pământ în paragină și plăteau spahiilor a zecea parte din produsele agricole și din animale. Pe lângă acest bir mai exista și o taxă suplimentară, *banul miresei*, care trebuia plătită de tânărul care se căsătorea.

* timar - în Evul Mediu, în Imperiul Otoman: lot de pământ dat în proprietate temporară unui oștean sau unui grup de oșteni, cel mai adesea spahiu sau spahii, în schimbul obligației acestuia/acestora de a presta serviciul militar.

Eliberarea zonei de către austrieci la finele secolului al XVII-lea a transformat teritoriile în proprietate a coroanei austriece. În anul 1732 Șepreuș ajunge în proprietatea prințului Rinaldo de Modena prin donație regală, pentru ca după o vreme să revină în proprietatea coroanei. În anul 1746 în localitate au fost recenzați 51 de *hospites* (iobagi aduși de pe alte moșii), 7 *subhospites* (a doua generație de hospites), 2 *inquilini* (capi de familie fără case și fără pământ), 6 frați în indiviziune (stăpâneau aceeași proprietate), și 12 copii peste 16 ani (necăsătoriți, trăiau împreună cu părinții).

Fiecare iobag cu gospodărie plătea anual o taxă (*capitis*) de 1 florin imperial, iar fiecare subhospites 55 de creițari. Pentru copii peste 16 ani se plăteau 25 de creițari iar pentru frații aflați în indiviziune 50 de creițari. De asemenea, se plătea câte 1 florin imperial pentru: 1 pereche de boi, vaci sau cai; 4 juninci; 4 mânji; 10 oi; 8 porci; 6 cubuli de grâu; 15 cubule semănate cu orz sau ovăz; 2 cubule de porumb sau de mei; și pentru 15 stupi de albine.

Meșteșugarii de clasa I înregistrați la conscriere plăteau câte 1 florin anual, cei de clasa a II-a 50 de creițari, iar cei de clasa a III-a 25 de creițari. Via lucrată cu zece lucrători, morăritul și acăul de țuică se impozitau tot cu 1 florin. Reglementarea urbarială din anul 1771 a însemnat pentru locuitorii din Șepreuș o relativă ușurare a sarcinilor iobăgești. Obligațiile pe an pentru o sesie întregă au fost fixate la 52 de zile de robotă cu carul sau 104 zile de robotă cu palmele. Se mai taxau cu 1 florin fumul de la sobă (darea de fum), 1 car de lemne, 2 cocoși, 2 pui, o cupă de unt și 12 ouă. La acestea se mai adăugau nona și zeciuiala din toate produsele agricole, inclusiv din in și cânepă, precum și din miei, porci și stupi de albine. *Jelierii* erau obligați la 18 zile de robotă cu palmele pe an, 1 florin dare pentru casă (darea de fum) și nona din produsele pe care le obțineau de pe pământurile arendate. *Jelierii* fără casă erau datori cu doar 12 zile de robotă cu palmele pe an.

În perioada 1812-1822 satul era parte a domeniului cameral, iar Erariul I-a vândut prin licitație membrilor familiei nobiliare Czárán (Antal, János, István și Kristof). Noii proprietari au început să parceleze teritoriul în folos propriu, rectificând hotarele și separând sesiile iobăgești de terenurile alodiale în funcție de fertilitatea solului. Țăranii s-au trezit cu terenuri mărăcinoase sau mlăștinoase, total neproductive. De asemenea, majoritatea livezilor *au căzut* în teritoriul alodial, fără ca iobagii să fie

despăgubiți în vreun fel. Aceste pierderi de pământ au nemulțumit întregul sat, astfel că juzii și jurații satului au organizat revolta. În anul 1823 sătenii s-au adresat în scris organelor comitatense, iar mai apoi Consiliului Locotenențial Regal din Buda. Neprimind nici un răspuns, șepreușenii s-au adresat un an mai târziu, tot în scris, împăratului de la Viena. Pe data de 19 iunie 1824 solgăbirăul Plasei Chișineu și un corp de soldați au venit la Șepreuș și au încercat să-i oblige pe săteni să accepte condițiile impuse de familia Czárán, amenințându-i că în caz contrar vor distruge satul. Șepreușenii nu s-au lăsat intimidăți ci, înarmați cu furci, bâte și bolovani, i-au alungat pe solgăbirău și pe soldații din subordinea acestuia, inclusiv pe vicecomitele care venise de la Arad. Nici protopopul, care îi îndemna pe iobagi la ascultare, nu a fost cruțat, fiind amenințat cu moartea. Țăranii înarmați s-au adunat în jurul bisericii și au început să tragă clopotele *în dungă*. Într-un raport al vremii înaintat autorităților comitatense se spunea că locuitorii din Șepreuș „... îndrăzniră să arboreze pe turnul bisericii un steag roșu, ațâțător la vărsarea sângelui”. Ca urmare, comitele a trimis la Șepreuș un detașament înarmat și timp de 30 de zile satul a fost ținut sub ocupație armată. Mulți țărani au fost arestați și trimiși la închisoare în Cetatea Aradului, însă răscoala s-a extins și în satele din jur: Sintea Mare, Nădab, Șimand, Cermei și Apateu. Iobagul Gheorghe Stana din Șepreuș i-a adunat pe toți locuitorii la marginea satului, îndemnându-i la rezistență și dându-le asigurări că va obține și ajutorul Episcopiei Ortodoxe din Oradea. Sătenii au refuzat să execute muncile agricole; în consecință, pe 19 aprilie 1825 a sosit la Șepreuș o comisie comitatensă împuternicită să asculte cererile oamenilor. Ancheta comitatensă a rezolvat în final diferendul dintre țărani și familia Czárán astfel: pentru livezile confiscate iobagii au fost despăgubiți; li s-au restituit loturile fertile din extravilan pe care le-au avut înainte de reglementarea de hotare; suprafața de pășune comunală a fost fixată în raport cu efectivul de animale existent.

Tot în această perioadă, ca urmare a reîmpărțirii loturilor intravilane, au fost delimitate și ulițele satului.

Șepreușenii au desființat iobăgia în sat încă de la sfârșitul lunii martie 1848. Când oficialitățile comitatense au venit să le facă cunoscute prevederile legii, sătenii s-au plâns de împărțeala nedreaptă a pășunii, care nu mai fusese reactualizată în raport cu numărul de animale.

În anul 1861, când Ioan Rațiu a fost mandatat să ducă la Viena memoriul românilor ardeleni pentru convocarea unui congres național, sătenii din Șepreuș, alături de cei din Pâncota, Șicula, Iosășel, Crocna, Valea Mare etc., au donat sume de bani pentru acoperirea cheltuielilor de drum. Mai mult, în anul 1861, în Primăria Șepreuș se vorbea românește, iar notarul de atunci, Ioan Goldiș, impusese limba română ca limbă oficială în actele antistiei comunale. Conform rapoartelor din acea vreme, doar la Șepreuș s-a realizat acest lucru.

În anul 1877, când armata Principatelor Unite lupta pentru cucerirea independenței de stat, Ersilia Sturza, soția preotului din Șepreuș, a lansat un apel în revista Biserica și Școala, adresat femeilor române, prin care le cerea să contribuie la strângerea de bani și de materiale medicale de primă necesitate pe care să le trimită ostașilor români pe frontul din Balcani. Demersul șepreușencei Ersilia Sturza s-a transformat într-o punte de trăire românească, configurând idealul de unitate națională care se va împlini peste patru decenii. Apelul nu a rămas fără efect, astfel că din foarte multe localități arădene s-au strâns sume bani și materiale sanitare care au fost trimise Societății de Cruce Roșie din București (vezi mai jos, *Personalități, Ersilia Sturza*).

Tot despre Șepreuș și tot despre familia Sturza vorbim și în 1899, când fiul Ersiliei Sturza, Marius Sturza, student la Viena, a fost ales de către ceilalți studenți români din capitala Imperiului Habsburgic în funcția de președinte al Societății România Jună, calitate pe care o îndeplinesc și alți mari intelectuali arădeni, printre care Iuliu Traian Mera și Ioan Slavici.

În intervalul 1900-1903, datorită măririi nejustificate a aparatului administrativ, impozitul comunal a crescut la Șepreuș cu 50%. Această măsură avea să stârnească mânia șepreușenilor, cu atât mai mult cu cât sătenii erau nemulțumiți și de diferențierea nedreaptă a impozitului de stat pentru pământul arabil, care prevedea ca țăranii să plătească 6 coroane pentru fiecare iugăr, în timp ce moșierul plătea doar 1,03 coroane. În plus, moșierul Rozvány s-a înțeles cu reprezentanții antistiei comunale (consiliul local), ca aceștia să voteze cumpărarea a 981 iugăre de teren, în contul țăranilor șepreușeni, din moșia lui. Sătenii au reacționat, plângându-se până la autoritatea comitatensă, astfel că încercarea moșierului a eșuat. Mai mult, comisia Comitatului Arad i-a îndepărtat din funcție pe primarul și pe judele de lege din Șepreuș, organizând alegeri locale anti-

cipate pe 17 ianuarie 1902. Candidatul de primar susținut de țărani din Șepreuș a fost Mihai Incicău, contracandidat fiind Flore Pârv a lui Lică, susținut de autorități și de marii moșieri. Pentru impunerea candidatului favorit autoritățile au modificat data alegerilor, fără a face publică schimbarea. Acest lucru a condus la câștigarea alegerilor de către Flore Pârv, fapt care a stârnit revolta șepreusenilor. Noul primar a trecut la amenințări și a reluat problema cumpărării, în sarcina comunității, a pământului mlăștinos deținut de Rozvány. Șepreusenii au reclamat aceste abuzuri la comite, încât autoritățile au fost obligate să anuleze alegerile și să fixeze noi alegeri pe 7 mai 1903. În mai 1903 a candidat tot Flore Pârv a lui Lică, ca om de încredere al autorităților locale, bucurându-se și de sprijinul protopretorului Csukay Gyula din Chișineu Criș, iar candidat al sătenilor a fost desemnat Iosif Mate. Autoritățile l-au numit pe protopretorul Csukay Gyula șef al comisiei electorale, iar ca președinte al comisiei de numărare a votului tocmai pe Jozef Rozvány. Protopretorul a adus în localitate și o unitate de jandarmi, pentru a intimida oamenii, iar la ora 12,30, nemaifiind votați, s-a trecut la numărarea voturilor. Spre surpriza autorităților, candidatul sătenilor, Iosif Mate a *Bărănieștilor*, a obținut trei voturi în plus față de candidatul susținut de oficialități. Moșierul Rozvány nu s-a resemnat cu înfrângerea și a solicitat continuarea alegerilor. După reluarea votului, deși s-a mai prezentat doar un singur votant, candidatul Flore Pârv a fost desemnat câștigător, cu un avans de șase voturi. Exasperați, sătenii s-au revoltat față de această nedreptate flagrantă, dar jandarmii au tras în țărani fără somație și au ucis șase persoane: Todor Toma, Petru Suciu, Vasile Suciu, Ioan Turcuș, Tudura Suciu și Toader Cipoș. Alți 35 de săteni, dintre care îi amintim pe Iosif Veliciu, Micula Veliciu, Petru Henț, Ioan Henț, Pavel Gabor, George Pârv, Ioan Horga, Todor Suciu și Petru Sălăjan, au fost grav răniți. De teama unei revolte de amploare a sătenilor protopretorul Csukay Gyula a cerut sprijinul autorităților comitatense, care au trimis în localitate o companie militară. Cazul de la Șepreuș a devenit subiect major de presă în ziarul românesc arădean *Tribuna*, în care Roman Ciorogariu, Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop, Mihai Veliciu, Sever Bocu și, mai ales, prim-redactorul Ioan Russu-Șirianu au scris pe prima pagină o sumedenie de articole incriminatoare despre *masacrul de la Șepreuș*. Cazul Șepreuș nu a putut fi evitat nici în congregația comitatensă din noiembrie 1903, când Mihai Veliciu și Ștefan Cicio Pop au cerut deschis autorităților să ia

măsurile de rigoare și să-i pedepsească pe vinovați. Lucrurile s-au rezolvat prin demisia primarului Flore Pârv. S-au ținut noi alegeri, care au fost câștigate de Iosif Mate, rămas singurul candidat. În anul următor, când au avut loc alegeri pentru congregația comitatului, țărani din Șepreuș au susținut candidații români propuși de Partidul Național Român, deși autoritățile maghiare au mutat centrul cercului electoral de la Șepreuș la Cermei. Cu toate acestea, candidații români au obținut toate cele șase locuri.

Localitatea Șepreuș a fost una din comunele care s-au implicat și în alegerea candidaților naționali pentru parlamentul din Budapesta. În anul 1905, când au avut loc alegeri parlamentare, Șepreuș făcea parte din Cercul Electoral Chișineu Criș, unde Partidul Național Român l-a desemnat candidat pe Ioan Russu-Șirianu, prim-redactor al ziarului arădean Tribuna, nepot al marelui scriitor, gazetar și om politic Ioan Slavici. Pe data de 16 ianuarie 1905 Ioan Russu-Șirianu și Mihai Veliciu s-au deplasat la Șepreuș să se întâlnească cu alegătorii. Șepreusenii i-au întâmpinat la marginea localității, în dreptul morii de astăzi, cu fete îmbrăcate în port popular și cu o ceată de feciori călări pe cai împodobiți de sărbătoare. Alaiul a fost primit cu cântece naționale și cu aclamații entuziaste. Victoria în alegeri a fost obținută în al doilea tur de scrutin, pe data de 10 februarie. Șepreusenii au votat în masă cu candidatul național Ioan Russu-Șirianu, obținând aici 84 de voturi, iar contracandidatul său, Csukay Gyula, doar 27. Aportul șepreusenilor la alegerea lui Ioan Russu-Șirianu ca deputat în parlamentul budapestan a fost covârșitor, deoarece Mihai Veliciu, născut în Șepreuș, era președinte al clubului comitatens al Partidului Național Român (funcție deținută între anii 1895-1910), Șepreuș făcea parte din Cercul Electoral Chișineu Criș, iar cei doi erau și camarazi de idei naționale, și prieteni.

După Unire, în Șepreuș au fost înființate filiale ale marilor partide naționale românești. Prima organizație locală a unui partid românesc din Vechiul Regat s-a înființat pe 20 mai 1925 - a Partidului Țărănesc condus de Ion Mihalache, prima conducere locală a organizației fiind formată din Iosif Pârv - președinte, Cornel Pârv - vicepreședinte, Simion Pârv - secretar, Ioan Roșca, Ioan Hălmăgean, Teodor Henț, Iosif Velici, Teodor Toma - membri. Al doilea partid din Vechiul Regat care a avut organizație la Șepreuș a fost Partidul Național Liberal, organizația înființându-se pe 30 mai 1925. Din prima conducere a organizației au făcut parte Teodor Ma-tea - președinte, Teodor Horga și Ioan Henț - vicepreședinți, Iosif Stana și

Simion Stana - membri. În anul 1936, la 11 ani de la înființarea celor două organizații locale ale celor două partide, ele aveau la conducere aceiași președinți. În plus, în localitate au mai fost înființate o organizație locală a Partidului Vaida (Frontul Românesc), care l-a avut ca președinte pe Ioan Roșca, și o filială a Partidului Național Liberal, care l-a avut ca președinte pe Teodor Pârv. În 1939 a luat ființă, pentru scurtă vreme, Partidul Legionar, cu următoarea conducere locală: Ioan Teședan - președinte, Mihai Stana și Petru Stana - vicepreședinți, Ioan Buduca, Ioan Faur, Mihai Ban, Petru Pavel și Ioan Sturz - membri. Membrii Partidului Legionar (Total pentru Țară) și-au desfășurat activitatea pe cuiburi, au purtat uniforme și au cântat prin localitate cântece legionare.

În anul 1946 a fost înființat în Șepreuș Partidul Social Democrat - Frontul Plugarilor, iar în 1947 Partidul Comunist Român. În urma alegerilor fraudate din 1946, prin care în România s-a instalat puterea comunistă, președintele Partidului Național Țărănesc din Șepreuș, Cornel Pârv, și fratele său Ioan Pârv (fii lui Cornel Pârv, în mai 1925 primul președinte al Organizației Șepreuș a Partidului Țărănesc - vezi paragraful anterior), au fost condamnați, Cornel fiindcă a îndemnat alegătorii să voteze *ochiul* (semnul electoral al Partidului Național Țărănesc), iar Ioan fiindcă a strigat *Trăiască Iuliu Maniu*. În vara anului 1947 partidele istorice au fost interzise în România, activitatea lor încetând și în Șepreuș.

Prin reforma agrară din 1945 cei patru moșieri din Șepreuș au fost expropriați, mai întâi până la 50 ha apoi complet, iar o parte din țărani au primit între 1 și 3 ha de pământ de familie. Au fost împroprietăriți cu prioritate cei care au luptat pe front, văduvele de război și țărani lipsiți de pământ sau cu pământ foarte puțin. În același timp, prin noua politică comunistă, au fost distruse și gospodăriile țărănești mai mari, țărani înstăriți fiind deportați în Câmpia Bărăganului și în Dobrogea. Pentru ceilalți au fost introduse cote în natură, care au crescut de la un an la altul, devenind imposibil de achitat. Rezultatul a fost o sărăcire a populației comunei. Măsura a fost urmată peste câțiva ani de colectivizarea agriculturii. Cei care nu au vrut să intre de bună voie în gospodărie au fost amenințați și supuși la diverse presiuni până au semnat.

Ziua de duminică, 31 iulie 1949, a rămas fixată definitiv în memoria sătenilor din Șepreuș. Tot satul era prezent la o nuntă, când dubașul de la *Comitetul Provizoriu Local* (din 1950 *Sfatul Popular*, după 1989 *Consiliul*

Local Comunal), a convocat oamenii în fața Primăriei, ca să fie informați de către un activist PMR* în legătură cu două probleme: cotele de cereale pe care gospodarii aveau obligația să le predea statului în contul despăgubirilor de război față de Uniunea Sovietică și plata muncitorilor de la batozele de treierat grâu, care trebuia făcută în bani. Puși în fața acestor noutăți, sătenii s-au revoltat. La afirmația lor disperată că nu le mai rămân cereale nici pentru pâine, activistul i-a îndemnat să mănânce fân și paie. Acest răspuns jignitor a fost scânteia care a aprins flacăra revoltei. Activistul de partid și cei care îl însoțeau au fost alungați din comună cu pietre și cu înjurături. Sătenii au ales un comitet de conducere a „rebeliunii”, din care au făcut parte Ioan Stana *a lui Băndeț* (un țăran înțelept și foarte gospodar), Simion Stana zis *Nanci*, Petru Stana, Ioan Sălăjan *a Huhului*, Teodor Burcă *a Brezului* și Petru Pârtan. Sub conducerea acestui comitet, între 2.500 și 3.000 de săteni s-au adunat în fața Primăriei și au devastat-o, apoi au devastat și magazinul, de unde au luat toate alimentele de care duceau lipsă și pe care le primeau pe cartele, după care au dat foc și fostului conac boieresc. Toată noaptea următoare sătenii s-au organizat în patrule și au păzit drumurile de acces în localitate, de teama unor posibile represalii. Acestea n-au întârziat să apară: în dimineața de 1 august 1949, câteva camioane pline cu jandarmi și-au făcut apariția pe podul de la moară. Văzând organizarea sătenilor, care blocaseră podul cu grape întoarse cu dinții în sus, jandarmii s-au retras pentru moment, apoi au încercat să ia podul cu asalt în grupuri pedestre sau călare, cu toate că sătenii care-l păzeau voiau să discute cu comandantii. Văzând că jandarmii încep să-i lovească pe săteni cu paturile puștilor și cu cravașele, un om de legătură a chemat masa mare de săteni revoltați de la Primărie. Mulțimea i-a dezarmat pe jandarmi, luându-le caii și armamentul, dar la scurtă vreme au apărut mai mulți soldați și securiști. A fost crunt bătut delegatul Comitetului Județean al PMR, a fost devastată Gospodăria Agricolă de Stat (de unde au luat 30.000 de lei), și au incendiat arhiva Primăriei Comunei Șepreuș, care s-a pierdut astfel. Un camion cu grăniceri a fost înconjurat de țărani și forțat să plece din localitate. Au fost dezarmați 3 milițieni, legăturile telefonice au fost tăiate și localitatea a rămas izolată două zile. Au avut loc schimburi de focuri între soldați și răsculați, soldații folosind mitraliere, grenade și branduri. S-a înregistrat și prima victimă: Ioan Faur, care a fost ucis de un glonț. Văzând mulțimea de soldați, capii revoltei au recomandat sătenilor să se ascundă

pentru a nu fi uciși, mulți dintre ei plecând spre Munții Codru Moma prin Beliu, Craiva, Agrișu Mare, Bochia etc. Armata a intrat în sat și, din casă în casă, a arestat tot ce a găsit în cale: femei, bătrâni, copii, pe care i-au dus la Primărie, unde au fost ținuți zile întregi în beci, fără apă și fără pâine. În ziua de 2 august 1949 sătenii au fost interogați cu brutalitate de organele de securitate. Unii au fost eliberați, alții au fost duși la Arad. Avocatul Teodor Pârv, Ioan Pârv, Mihai Incicău, și Ioan Stana (cel din urmă fiind cârciumarul din sat), au fost duși în fața Primăriei și împușcați pe la spate, ca să se spună că au fugit de sub escortă. Trupurile lor au fost ținute două zile pe platoul din fața primăriei, iar sătenii au fost aduși cu forța de către soldați, să-i vadă și să se înspăimânte. Au fost îngropați într-o groapă comună, la marginea localității. Pentru revoltă, 40 de săteni au fost condamnați la ani grei de pușcărie și șase familii au fost deportate.

Cei trei frați care au fost considerați ca fiind printre capii revoltei, Ioan Stana, Simion Stana și Petru Stana, au fost prinși de organele de securitate abia în anul 1952, cu toate că în tot acest răstimp au stat ascunși în sat, pe la rude și pe la prieteni.

În această perioadă revolte similare, dar de mai mică intensitate, au fost și în Apateu, Șomoșcheș, Berechiu, Coroi, Craiva.

Pe 9 august 1949, despre revoltă au dat declarații detaliate mai mulți membri din Șepreuș ai PMR: Petru Bodea (secretarul GAS), Mihai Ban (secretarul școlii), Mihai Roșca (administrator comunal), Ioan Pavel *zis Buhăilă* (chiabur, socrul președintelui Comitetului Provizoriu Județean).

În urma revoltei, în septembrie 1949 s-a desfășurat verificarea membrilor PMR din comună, din 76 fiind excluși 26, motivul fiind solidarizarea acestora cu răsculații.

În vara anului 1951 au fost dislocate (deportate), mai multe familii de țărani din Șepreuș, fiind considerate elemente dușmănoase: Mihai și Ecaterina Incicău, Simion și Ana Stana, Ion și Natalia Stana (cu fiul Traian și nora Ecaterina), Teodor și Olivia Pârvu, Ion și Emilia Pârvu, Ana Pârvu (metresa lui Ion Pârvu). O consecință directă a revoltei șepreșenilor din 1949 a fost, coroborată evident cu revoltele anterioare, a fost încartiruirea pe teritoriul comunei a unei unități militare a armatei române.

În 1952 s-a înființat în Șepreuș Gospodăria Agricolă Colectivă Înfrățirea, primii înscriși fiind 9 familii, din care 7 erau sărace și 2 fără pământ. Până la sfârșitul anului numărul de familii înscrise a ajuns la 66.

În 1957, în urma presiunilor, au mai intrat în gospodăria colectivă 12 familii: 9 sărace și 3 fără pământ, iar în 1960 alte 64 familii, dintre care 59 sărace, 3 fără pământ și 2 mijlocașe.

* PMR - Partidul Muncitoresc Român, nume sub care a funcționat Partidul Comunist Român de la fuzionarea cu Partidul Social Democrat în 1948 până în 1965, an în care Congresul PRM a decis revenirea la denumirea PCR, congresul fiind considerat al IX-lea al PCR; acesta a fost congresul care l-a instalat pe Nicolae Ceaușescu la conducerea partidului, ca prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, cea mai înaltă funcție posibilă, transformată ulterior în funcție de secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tot cea mai înaltă funcție în partid.

Demografie

1715 și 1720 - 13 familii; 1742 - 31; 1746 - 54; 1771 - 186; 1828 - 340; 1851 - 2.639 de locuitori; 1869 - 4.118; 1880 - 3.864; 1900 - 4.237
1910 - 4.686; 1941 - 3.712; 1956 - 4.018; 1966 - 3.534; 1977 - 3.042; 1992 - 2.759; 2002 - 2.472; 2011 - 2.481.

Structura populației (în 2011)

- *etnică*: 80,01% români, 12,49% rromi, 0,57% alte etnii, 6,93% etnie necunoscută sau nedeclarată.

- *confesională*: 73,39% ortodocși, 10,19% adventiști de ziua a șaptea, 7,74% penticostali, 1,14% bapțiști, 0,4% alte religii, 7,14% religie necunoscută sau nedeclarată.

Biserica

Biserica Ortodoxă

La mijlocul secolului al XVIII-lea localitatea figura cu o biserică de lemn veche, cu hramul *Sfinții Arhangheli*. În anul 1780, după mutarea satului în actuala vatră și după sistematizare, biserica a fost înlocuită cu o alta, de lemn, amplasată în centrul satului, care a funcționat până în 1854, când a început construirea actualei biserici, din piatră și cărămidă, în stil baroc, cu hramul *Bunavestire*. Turnul a fost acoperit cu șindrilă. În 1884, cu bani de la credincioși, șindrila a fost înlocuită cu tablă zincată, iar mai târziu cu țiglă. În anul 1893 în turn s-a pus un clopot de aramă, care există și azi. Tot pe banii credincioșilor a fost înlocuită și pardoseala din lemn cu plăci de mozaic. După Al Doilea Război Mondial parohia a cunoscut o perioadă

de înflorire, datorată bunăstării credincioșilor. În 1962 s-a construit casa parohială. În 1993 s-a început renovarea bisericii și pictarea ei în interior. Lucrările au fost terminate în 1997, sfințirea făcându-se în prezența episcopului Aradului Timotei Seviciu. O parte din odoarele bisericii datează din secolul al XVIII-lea, din vremea primei biserici de lemn. Satul a adunat cu multă nevointă bani pentru a cumpăra cărțile de trebuință. Unele din ele, precum cele două exemplare de *Octoih* (București, 1720), *Molitvenic* (București, 1722), *Penticostar* (Râmnic, 1743), *Liturghier* (Râmnic, 1747), *Penticostar* (Râmnic, 1767), au fost aduse din Țara Românească prin *vămile cucului**. În timp, pe lângă acestea, s-au mai cumpărat un *Strastnic* (Blaj, 1753), o *Evanghelie* (Blaj, 1779), *Adunarea Cazaniilor* (Viena, 1793), cele 12 Mineie (Buda, 1804-1805), două exemplare de *Octoih cu Catavasier* (Buda, 1826). Tot din secolul XVIII-lea s-au păstrat și trei icoane pe lemn: una reprezentându-l pe Isus Hristos, una reprezentând Sf. Treime și una reprezentând Pogorârea Duhului Sfânt. La acestea se adaugă două potire din secolul al XIX-lea, din care unu de argint. Azi comunitatea ortodoxă română din localitate numără 2.329 de credincioși. Pe lângă biserică funcționează un cor mixt și un cor de copii.

* *vama cucului* - orice loc prin care se trecea frontiera ilegal, fără a fi punct de trecere (vamă); în cazul de față, cărțile fuseseră trecute ilegal peste frontiera dintre Transilvania și Țara Românească ori Moldova prin munți, folosindu-se trasee neumblate, așa-zisele *drumuri ale cucului*; metoda se practica din cauza interdicției impuse de a se aduce în Transilvania cărți românești și a fost folosită intens de celebrul Badea Cârțan.

Preoți: Ioan Pavlov (1755), Dumitru Popovici (1755,1767), Ștefan Popovici (1767, 1791), Ioan Pavelovici (1767), Ieremia Popovici (1785), Iov Gobriaș (1791), Ioan Petrovici (1827), Pavel Popovici (1827), Petru Papp (1849), Avram Ursuțiu (1849-1877), Mihaiu Sturza (1870-1890), Teodor Petraș (1878-1925), Ioan Stana (1892-1897), Cornel Ursuț (preot protopop, 1923-1924), Mihai Goldiș (1923-1934), Ioan Ștefănuț (1936), Ioan Tau (1936), Ioan Turic, Ioan Oprea, Călin Craveț.

Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea

Cultul adventist de ziua a șaptea a apărut în Șepreuş în anul 1907. Primii care au îmbrățișat această credință au fost frații Axente și Petru Indricău, reveniți în Șepreuş din Germania, unde emigraseră. În 1909 li s-au alaturat familia Ioan Dudaș din Békéscsaba (Ungaria de azi).

Pastorul John H. Huenergardt, care a fost trimis de Conferința Generală (organismul de conducere la nivel mondial al Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea), i-a slujit și pe credincioșii din Șepreuș în perioada 1895-1916. La început serviciul religios s-a desfășurat în casele credincioșilor Bela Indricău (1907-1916), Corpan (1916-1919), Brezu (1920-1923), Donoai (1924-1926) și Teodor Ban (1927-1933). Creșterea numărului credincioșilor a determinat compărarea în 1933 a unei case de rugăciune proprii. La inaugurarea care a avut loc în noiembrie 1933 a participat Petre Paulini, președintele Uniunii de Conferințe Biserica Adventistă din România. Între anii 1942-1944, perioadă în care cultul a fost scos în afara legii de guvernul generalului Ion Antonescu, întrunirile nu au fost permise, casa de rugăciune a fost închisă, confiscată și transformată în atelier de confecționat măhuri. După repunerea în legalitate a cultului și restituirea clădirii bisericii serviciul religios a fost reluat. Vechea clădire a bisericii și-a împlinit menirea până în luna martie a anului 1982, când a fost demolată (devenise de multă vreme neîncăpătoare), și a început construirea unui nou lăcaș de cult. În septembrie 1982 s-a ținut primul serviciu religios în noua clădire a bisericii, deși nu era complet terminată. Inaugurarea a avut loc pe 16 mai 1987, la eveniment fiind prezenți Dumitru Popa, atunci președinte al Uniunii de Conferințe, și Ioan Dumitrescu, secretarul Uniunii. Invitat de onoare a fost John Grant, directorul departamentului de tineret în conducerea mondială a Bisericii Adventiste.

Corul bisericii adventiste a fost înființat în anul 1935. Între anii 1955-1958 a fost dirijat de Ioan Stana *a Câmpului*. Sub îndrumarea pastorului Dezideriu Folovenghi a luat ființă orchestra. Conducerea acesteia a fost preluată ulterior de soția pastorului Gheorghe Dărvășan. În sfârșit, în 1970 a fost înființată fanfara bisericii, condusă la început de Gheorghe Suma, iar mai târziu de Florea Burcă din Arad și de Teodor Petraș și Traian Ganea din Șepreuș.

Biserica Baptistă

Cultul baptist este atestat în Șepreuș din anul 1900. Prima familie care a trecut la Biserica Creștină Baptistă a fost familia lui Ioan Sasu, originar din Șomoșcheș. În timp numărul credincioșilor a crescut, ajungând în anul 1950 la 240 de membri. Din acest an, numărul membrilor a început să scadă, astfel încât în anul 2000 erau 67 iar în 2010 doar 35.

Lăcașul de cult a fost construit în anul 1928, până atunci serviciul religios desfășurându-se în casele unor credincioși.

În același an 1928 a luat ființă și corul mixt al bisericii.

În perioada 1941-1943 biserica a fost închisă.

În anul 1948 s-a înființat fanfara.

În timp, din conducerea bisericii au făcut parte Petru Sas, Simion Catrința, Petru Pitaș, Ștefan Stupan, Ioan Roșca, Teodor Nistor, Mihai Marta, Teodor Stana, Teodor Simion. Din anul 2001 Ioan Durcău este responsabil-prezbiter, Ioan Incicău este secretar, iar Ioan Morar (a lui Nacu), Mihai Incicău (a lui Laura), Mihai Trif (a Trifului) și Ioan Cionea (a lui Mujoaie) sunt membri.

Pastori: Petru Sas (din Șomoșcheș), Avram Oală (din Gurba), Victor Teodosie (din Arad), Simion Catrința (din Șepreuș), Vasi Jula (din Ineu), Jacob Ardelean (din Pecica), Avram Chisăliță (din Arad), Găvrilă Morar (din Cermei), Dumitru Bradea (din Oradea), Ștefan Stuparu (din Șepreuș).

Biserica Penticostală

Cel mai nou cult în comună este cultul penticostal, adus în 1990 de familia de romei Mihai Stana (Cioată), din Covăsânț. Numărul de membri a crescut de la o persoană în 1990 la 110 persoane în 1999. Credincioșii penticostali sunt în cea mai mare parte romei căldărari. Până la construirea prin forțe proprii, în 1999, a bisericii penticostale din localitate, serviciul religios s-a ținut în casa lui Mihai Stana. Conducătorul bisericii este și azi Mihai Stana, însă fără atestat de diacon sau prezbiter.

Școala

Prima atestare a școlii din Șepreuș datează din anul 1789. În 1791 în localitate apare menționat ca învățător *Vasile Iacoș (Gacoș)*, care la acea dată avea 36 de ani și lucra în învățământ de 3 ani. Numărul elevilor care frecventau școala a fost destul de mare: 160 de băieți și 60 de fete, însă școala se găsea într-o stare destul de precară, necesitând un spațiu mai mare sau renovarea celui existent. Salariul învățătorului era de 120 de florini anual, lemne și carne de vită, asigurate de comunitate. În 12 noiembrie 1792 în localitate este numit un nou învățător, Florea Cociuban, originar din Ineu; în primăvara anului 1793 acesta a urmat cursuri de metodică la Oradea. În anul 1811 în Șepreuș învățau 17 elevi. În 8 noiembrie

1816 la Școala din Șepreuș a fost numit primul director, *Teodor Stana*. În perioada 1818-1822 funcționa ca învățător Ion Iluța. În 1822 în localitate erau în evidențe 94 de băieți și 28 de fete de vârstă școlară, însă cursurile au fost urmate doar de 35 de băieți.

Învățătorii de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului XIX au fost: Vasile Iacoș (1791), Florea Cociuban (1792),? Diaconu (1810), Ioan Iluța (1818-1822), Moise Iovuța (1825-1826), Ioan Suciu (1834-1844).

În anul 1868 Șepreuș făcea parte din rețeaua școlară a Protopopiatului Chișineu Criș. La o populație ortodoxă de 3.159 de suflete, școala din localitate, construită în 1854, avea înscriși 40 de elevi și funcționa cu un singur învățător, Meletie Suciu, absolvent al Preparandiei din Arad în 1865. Peste 5 ani, în 1873, lucrurile s-au schimbat în bine din punct de vedere al școlarizării. Populația ortodoxă, ajunsă la 3.915 suflete, susținea financiar două școli mixte, cea veche și una nouă, aflată într-o clădire provizorie. Cele două școli erau frecventate de 100 de băieți și de 20 de fete și aveau ca învățători pe Meletie Suciu, cu o vechime de 8 ani, plătit anual cu 200 de florini plus bunuri în natură în valoare de 558 de florini, și pe Teodor Petraș, cu o vechime de 2 ani, plătit anual cu 250 de florini plus bunuri în natură în valoare de 478 de florini. Director școlar local era Ioniță Pârv.

La două decenii după Unire, în anul școlar 1937-1938, în Șepreuș funcționau 7 cadre didactice (Florica Drăgan la clasa I-a, Elena Mita la clasa a II-a, Vasile Bălan la clasa a III-a, Nicolae Cârstea la clasa a IV-a, Ioan Henț la clasa a V-a, Constantin Tașcău la clasa a VI-a, Dumitru Vizitiu la clasa a VII-a), iar director era Andrei Guțu. Școala era frecventată de 403 elevi, din care au promovat 376 și au rămas repetenți 27. Școala a avut 290 de elevi înscriși în anul școlar 1942-1943 și 319 elevi în anul școlar 1943-1944. Dintre elevii acestui an școlar (1943-1944), au promovat 267, adică 83,69%. În plin război, școala din localitate avea 12 cadre didactice: Nicolae Cârstea - învățător gr. I, Constantin Tașcău - învățător gr. II, Elena Mita - învățător gr. II, Olivia Vințan - învățătoare, Vasile Bălan - învățător definitiv, Petrina Popescu - învățător profesor, Ioan Stana - învățător definitiv, Stela Halunga - învățătoare, Dumitru Dragalina - învățător încredințat, Nicolae Groza - învățător încredințat.

Prin reforma învățământului din august 1948 școlile confesionale și cele particulare au fost desființate, învățământul devenind de stat. Au fost scoase din programa școlară materii precum religia și introduse materii noi,

menite să schimbe viziunea asupra lumii, precum bazele darwinismului și marxism-leninismul. De asemenea, a început să se studieze limba rusă ca limbă străină, cu statut de disciplină obligatorie în programa școlară.

Până în 1979, când a fost dată în folosință actuala clădire de școală, cursurile se țineau în 5 clădiri, la care se mai adăuga clădirea grădiniței, care funcționa cu program prelungit. Școala nouă cuprinde 9 săli de clasă, direcțiunea, secretariatul, sală profesorală, contabilitate. La acestea se mai adaugă sala pentru materialele didactice, biblioteca și sala pentru păstrarea materialelor sportive. În anii 1980-1982 în școală s-a introdus încălzirea centrală.

După 1989, până în 1994, interesul pentru școală a scăzut foarte mult, fenomen ușor de constatat după numărul de elevi înscriși și după situația lor școlară. Dacă până în 1989 școala funcționa la fiecare ciclu de învățământ cu câte 4 clase paralele a câte 34, 34 sau 36 de elevi fiecare clasă, s-a ajuns ca într-o clasă numărul de elevi să nu depășească 24 și clasele paralele să dispară. De asemenea, în anul școlar 1989-1990, din 314 elevi înscriși în clasele I-VIII, 111 nu au reușit promoveze. Slaba pregătire a elevilor a determinat orientarea celor mai mulți dintre absolvenți spre școli profesionale. Situația a început să se redreseze după 1994, când numărul elevilor înscriși, inclusiv al rromilor, a crescut. Astfel, în anul școlar 1995-1996, la clasele I-IV s-au înscris 153 de elevi, iar la clasele V-VIII 75. Din cei 228 de elevi au promovat clasa 214.

În anul școlar 1997-1998, din 280 de elevi înscriși în clasele I-VIII au fost promovați 246.

În 2001 școala funcționa cu 8 profesori, 6 învățători și 4 institutoare. Director a fost Simion Mladin.

În anul școlar 2009-2010 la școala din Șepreuș erau înscriși 62 de preșcolari și 203 elevi. Unitatea de învățământ avea 8 institutori, 7 profesori, o secretară bibliotecară și dispunea de 7 săli de clasă, laborator de fizică-chimie, sală de sport și teren de sport.

Personalități

Mihai Veliciu (26 mai 1846-26 aprilie 1921) - avocat, politician, publicist; născut în Șepreuș, într-o familie de iobagi; a făcut școala primară în Șepreuș, școala secundară la Beiuș, studii de drept la Oradea și la Budapesta, unde s-a licențiat; doctor în drept; după terminarea studiilor

universitare s-a întors în sat și a funcționat ca notar comunal; s-a impus de tânăr ca un intelectual de marcă; de pe poziția de notar a militat pentru respectarea drepturilor sătenilor și, mai ales, pentru folosirea exclusivă a limbii române în administrația locală; din acest ultim motiv a fost destituit din funcția de notar comunal în anul 1876 și s-a îndreptat spre avocatură; ca avocat a pledat de foarte multe ori fără onorariu pentru țărani sau comercianții români din comitat; apogeul carierei politice l-a constituit Memorandul din 1892, pe care românii transilvăneni au intenționat să-l înainteze împăratului la Viena; a fost condamnat, alături de Ioan Rațiu, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Teodor Mihali, Aurel Suciu etc., în procesul Memorandului, la ani grei de temniță; a fost închis la Vaț din 27 iulie 1894 până în 15 septembrie 1895, când împărat a grațiat toți memorandiștii; revenit în libertate, a fost singurul condamnat din grupul memorandist care a refuzat să semneze scrisoarea de mulțumire către împărat pentru acordarea grațierii (toți ceilalți au semnat-o), și a continuat să se implice în luptele politice ale românilor transilvăneni astfel încât, alături de Vasile Mangra, Nicolae Oncu, Roman Ciorogariu, Ioan Slavici, Octavian Goga, Vasile Goldiș, Ioan Suciu, Ștefan Cicio Pop și de alți lideri politici români din Comitatul Aradului, a reușit să impună Aradul pe poziția de capitală politică a românilor transilvăneni, locul în care s-au luat cele mai importante decizii privitoare la lupta românilor pentru drepturi sociale și naționale. Până în ultimii ani de viață, când era imobilizat într-un scaun cu rotile, noua generație de conducători ai Partidului Național Român l-a consultat în situații în care erau necesare mari decizii politice, culturale sau economice; a trecut la cele veșnice pe 26 aprilie 1921, după ce și-a văzut împlinit visul său cel mai arzător: înfăptuirea Unirii celei Mari de la 1 Decembrie 1918.

Romul Veliciu (1881, Șepreuş-1920, Arad) - fiul lui Mihai Veliciu (vezi mai sus), avocat, doctor în drept; studii de drept la Budapesta; a condus mișcarea națională din Chișineu Criș în perioada 1910-1918; delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, ales deputat al acestei adunări; prefect al Aradului (1919-1920); bolnav, a murit pe 6 decembrie 1920, după o lungă și grea suferință; a fost înmormântat la Arad, cu onoruri publice și militare; 3 avioane de luptă din escadrila locală au însoțit cortegiul funerar; unul dintre avioane a lovit sârmele de telegraf și s-a prăbușit în flăcări în preajma Lacului Pădurice (Podgoria), pilotul

plutonier Voicu Georgescu pierzându-și viața.

Ersilia Sturza (1853-1937) - soția preotului Mihaiu Sturza (fica preotului Magdu din Șoimoș); de numele său este legat începutul activismului feminin românesc în Județul Arad; a inițiat și organizat colecta publică de fonduri și bunuri care să sprijine ostașii români angajați în luptele din timpul Războiului de Independență din anii 1877-1878, cu precădere în sprijinul celor care luptau la Plevna (fragment din *Adresă filantropică către femeile române*, apel semnat de Ersilia Sturza și publicat în presa arădeană a vremii: „... lupta o țin românii și noi suntem române...”, și îndemnul „... pe fiecare română adevărată să facă sacrificii și să ofere după putință pentru ajutorarea bravilor ostași din România”.); în semn de recunoștință, la aniversarea a 120 de ani de la Războiul de Independență a fost bătută o medalie cu chipul Ersiliei Sturza.

Marius Sturza (1876-1954) - medic, doctor în medicină, academician, profesor universitar; născut la Șepreuș, cel mai mare dintre cei șapte copiii ai preotului Mihaiu Sturza și al Ersiliei Sturza (vezi mai sus); primele clase le-a făcut în școlile românești și ungurești din localitate și din satul vecin Vădaș (pronunțarea în limba română a numelui satului Vadász, azi Vânători, Comuna Mișca); rămas orfan de tată la 14 ani, a fost ajutat în formarea profesională de unchiul său, medicul Ioan Hozan (fratele adoptiv al Ersiliei Sturza), care i-a fost model; de la 15 ani până la terminarea universității a beneficiat de burse de studii de la Fundația Elena Ghiba Birta și de la Fundația Gojdu; a început liceul la Freiwaldau, în Silezia, unde trăia unchiul său Ioan Hozan, dar după un an și-a continuat studiile la liceul românesc din Beiuș și la vestita școală șaguniană de la Brașov, unde a urmat clasele III-VIII și unde și-a susținut bacalaureatul în 1895 (motivul pentru care unchiul său l-a trimis la școli din țară: *uita limba română!*); a studiat medicină la Viena, unde a luat contact cu studenții români și cu tineretul grupat în jurul societății literare *România Jună*, societate căreia i-a fost pe rând secretar, casier și președinte doi ani (1898-1899); după înființarea Clubului Român din Viena în 1900, a ținut și aici numeroase conferințe cu subiecte naționale, sociale și medicale; în anul 1901 a obținut titlul de doctor în medicină și, după o încercare nereușită de a primi numirea ca medic secundar la spitalul din Arad, a rămas în Austria, unde a preluat conducerea sanatoriului Wällichhof; a locuit în Viena, unde a continuat să se implice în viața comunității românești; în anii 1906-1908, alături de alți intelectuali români din Viena, a făcut demersuri pentru înființarea

unei capele și pentru ridicarea unei biserici ortodoxe române (capela a fost înființată în anul 1907 într-un palat de pe Löwelstrasse, iar Marius Sturza a fost numit secretarul și casierul comitetului parohial); în februarie 1919 s-a pus la dispoziția Consiliului Dirigent din Sibiu, care l-a numit consilier de resort, calitate în care s-a ocupat vreme de 3 ani, împreună cu profesorul Iuliu Hațieganu, de organizarea sanitară a Ardealului; în 1922 a fost numit medic secundar la Aiud, fapt care l-a dezamăgit profund; bolnav, s-a întors la Viena, cu posibilitatea de a conduce pe timp de vară stațiunea Sovata (pe care a și modernizat-o); în 1934 a ajuns prin concurs profesor titular la catedra de balneologie și fizioterapie a Universității din Cluj; a fost ales membru titular al Academiei Române, instituție care l-a însărcinat ca, împreună cu Cezar Popovici, să organizeze serviciul fizioterapeutic la spitalul Elias din București; a scris numeroase studii de specialitate; a fost membru al Academiei de Medicină și al Societății Internaționale de Hidrologie.

Economie

În perioada medievală economia a fost de tip feudal, ponderea fiind deținută de agricultură și creșterea animalelor. În secolul al XVIII-lea Șepreuș era un sat foarte sărac. În paralel cu agricultura, în 1835 în localitate apar înregistrați câțiva *pinteri* (dogari) care făceau *sarsamuri de lemn* (căzi și doage) pe care le vindeau prin târguri. O răspândire mult mai mare cunoaște la sfârșitul secolului al XIX-lea împletitul de nuiele, datorită existenței în zonă a unor mari suprafețe pe care creștea natural răchită. Împletitorii își vindeau marfa (mături, coșuri) pe la târguri. Din a doua jumătate a secolului al XX-lea această activitate individuală a fost preluată de stat. În anul 1969 a fost înființată în Șepreuș o secție a IJIL Arad și a început să fie semănată răchită de cultură. Unitatea a funcționat inițial cu 20 de angajați, însă în 1972 a fost dată în folosință o hală de lucru modernă, numărul împletitorilor ajungând la 170; acestora li s-au adăugat angajații de la topitorie și tâmplărie. În anul 2001 încă se produceau aici, pentru piața internă și externă, fotoliile de răchită împletită *Helga* și exista un magazin de prezentare. În prezent atelierul mai funcționează cu 5 persoane, marfa fiind preluată de Romimplet și trimisă în Suedia.

După 1989, odată cu desființarea cooperativei agricole, a avut loc și o revitalizare a agriculturii. Șepreueșenii își cultivă pământurile individual.

Activitățile specifice au rămas cultivarea cerealelor, legumicultura, apicultura, creșterea animalelor. În paralel au fost înființate mai multe întreprinderi mici și mijlocii, au apărut firme comerciale și de prestări servicii.

Cultură tradițională

Gospodăria țărănească

Gospodăria din Șepreuș este și azi compusă dintr-o primă curte (către stradă), o a doua curte (în spatele casei), și o grădină. În prima curte, împrejmuită odinioară cu gard din nuiele, leațuri, scânduri și mai târziu cu un gard din beton sau fier, se putea intra dinspre stradă pe o poartă mică și pe poarta mare de căruțe. În această curte se găsește fântâna, *cuptoriștea* (a doua casă, mai mică), și grajdul. În curtea din spate este șura cu fân, cocina, cotețul pentru păsări, cotarca, căpița de paie și gunoiul. Un al gard desparte această curte din spate de grădină.

Casa tradițională

Cunoscută sub numele de *casă lungă* sau *bătrânească*, această casă este compusă din trei încăperi (*soba mare*, tinda și *soba de locuit*), are acoperișul în două ape și este orientată cu frontonul spre stradă, unde are două ferestre la cameră și una la târnaț, când acesta este închis. La numeroase case însă târnațul este și azi închis până la jumătate cu scânduri și susținut cu stâlpi de lemn. Pe frontonul caselor, pe lângă ferestruicile (găurile) de aerisire, se păstrează încă inițialele sau numele proprietarului și anul construirii sau renovării. Până la începutul secolului al XX-lea ponderea au avut-o casele din lemn, alături de care au existat totuși și case din pământ bătut cu maiul în cofraje de lemn sau case din văiugă. La toate casele bătrânești pereții au în partea de sus, jur împrejur, un chenar de grinzi peste care se așeza, pe toată lungimea casei, o grindă groasă, cioplită dintr-un singur trunchi de copac, numită *meșter grindă*. Peste chenarul de grinzi și peste meșter grindă se fixau, la distanță de 1-1,5 m între ele, grinzile perpendiculare, care se vedeau în interior. Peste aceste grinzi se podea cu scânduri și se lipea un strat de pământ. O lungă perioadă de timp s-a folosit la acoperirea caselor trestia, care se găsea din abundență în zonă. Trestia, făcută snopi, era așezată de jos în sus, în rânduri orizontale. Snopii erau legați rând pe rând de leațurile prinse orizontal pe căpriori. În partea de jos se forma o streășină largă cât târnațul. Trestia se punea uscată, doar cea de pe coamă se umezea, pentru a fi îndoită.

Vechiul interior tradițional a ținut seama de compartimentarea casei francone. În camera de la stradă, destinată primirii oaspeților și utilizată doar în ocazii speciale, se găseau două paturi dispuse simetric, de o parte și de alta a ferestrelor, pe care, pe lângă *strujac* erau clădite câte două dune și 6-9 perne, încât ajungea până la *podele* (tavan). La mijloc, în spațiul dintre paturi, era o masă acoperită cu *măsăriță* (față de masă) țesută în război, cu alesături, 6 scaune și o laviță cu spate între ferestre. În încăperea mai erau două dulapuri și un divan în continuarea unuia dintre paturi. Azi, în majoritatea caselor, camera de la stradă este mobilată cu mobilă de fabrică produsă prin anii 1970. Tinda a avut inițial o vatră deschisă și era locul unde se țineau vasele și se făcea mâncare. Odată cu apariția *cuptoriștei* tinda s-a transformat în cameră de locuit, cu pat, cu dună și perne, în care dormeau musafirii. *Soba de locuit* era tot cu două paturi, masă și scaune, doar că de pe paturi lipseau pernele. Aici se găsea un *șpoherț* (sobă de bucătărie cu plită și cuptor), și era încăperea în care odinioară se lucra în serile lungi de iarnă.

Ocupații tradiționale

Principala ocupație a șepreuşenilor a fost agricultura, pe care o practicau cu unelte și tehnici tradiționale. Culturile de bază au fost grâul și porumbul. Ca să mărească suprafețele agricole oamenii au defrișat pădurile din hotarul satului. După tăieri, cioatele de copaci erau scoase din pământ folosind *budacul*. Pământul era gunoiat. Gunoiul era adunat în apropierea fântânelor din câmp, la *târle*, unde cirezile de vite veneau să bea apă și să de odihnească. Inițial oamenii au arat cu plug cu brăzdar de lemn, iar din a doua jumătate a secolului al XIX-lea cu pluguri intermediare, care aveau coarnele și grinderiul din lemn, iar trupița din fier. Ca tehnică, aratul s-a făcut dinspre margine spre centru, adică *la răzor*. Când începeau lucrările, șepreuşenii se închinau și ziceau *Doamne-ajută să hălăduiesc*. La pregătirea ogorului pentru semănat s-a utilizat grapa și tăvălugul. Grapele vechi au fost dreptunghiulare, cu colți de lemn, sau din mărăcini, fixați pe un lemn. Semănatul s-a făcut manual. Grâul de toamnă se semăna prin octombrie. Sămânța era pusă în șorț sau într-un sac atârnat pe umărul stâng, și de acolo era scoasă cu mâna dreaptă și împrăștiată.

Porumbul era semănat primăvara, după ce se încălzea pământul. Cei care semănau terenuri mici acopereau sămânța din cuiburi cu sapa. Pe terenurile mari sămânța era aruncată în spatele plugului, încât brazda urmă-

toare acoperea boabele din precedentă. La prășit se foloseau sape lucrate în atelierele de fierărie din sat sau cumpărate la târg.

Până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea păioasele erau tăiate cu secera, după care, în paralel, au început să se folosească și coasele. La secerat participau toți membrii familiei. Primele spice erau împletite sub formă de barbă și se păstrau la icoană. Ultimele spice, numite *Barba lui Dumnezeu*, erau lăsate pe holdă. Pentru a feri snopii de grâu de umezeală, ei erau așezați în mijlocul holdei în *călchie* (cruci românești). O asemenea cruce românească era alcătuită din 25 de snopi. Primul snop, numit *popă*, se așeza cu spicele spre apus. Peste el se clădeau ceilalți snopi în cruce, cu spicele spre interior. În vârful se puneau un alt snop (*popă*) cu spicele spre apus.

Treieratul s-a făcut inițial cu cai sau boi care călcau spicele cu picioarele fie pe o arie, fie în ocolul gospodăriei, apoi paiele erau aruncate în sus cu furca de lemn, până când toate boabele cădeau pe vatră. Selectarea boabelor se făcea cu ciurul. Odată cu apariția batozelor, alesul grâului de pleavă a început să se facă cu vânturătoarea. Grâul era depozitat în lăzi mari din scândură de fag sau stejar.

Cânepa s-a cultivat pe loturi individuale, în anumite locuri cu pământ bun numite *cânepiști*. O familie semăna cam 25-30 kg de sămânță. Șepreșenii au cultivat atât cânepă de vară cât și cânepă de toamnă, pentru sămânță. Semănatul s-a făcut tot cu mâna. Cânepa de vară (pentru fuior), se semăna mai deasă. Prima se cocea în luna iulie, până la mijlocul lui august. La cules tulpina se smulgea cu tot cu rădăcină, câte un mănunchi odată. Din trei mănunchiuri se făcea o *mănușă*, care se lega cu o legătoare. Mănușile erau puse la uscat în picioare. Când erau uscate se tăiau rădăcinile cu securea și se făceau *sarcini*, care erau duse la Sartiș sau Teuz, la topit. Cânepa de vară era lăsată la topit o săptămână, iar cea de toamnă două săptămâni. După ce era topită, cânepa era spălată, apoi pusă la soare să se usuce și dusă acasă, unde era prelucrată, transformată în fire, apoi în țesătură, apoi în îmbrăcăminte sau alte lucruri de folosință în gospodărie.

O altă ocupație tradițională, atestată în conșcripții din secolul al XVIII-lea, a fost creșterea animalelor (vite, cai, porci, oi, capre). În trecut toate animalele din gospodărie erau trimise dimineața pe pășunea comună. Familiile plăteau anual în bani și produse porcarii, văcarii, *stăvarii* și ciobanii tocmiți să le păzească animalele (*stăvar* - cel care supraveghea și păzea o stavă; *stavă* - turmă de cai).

Meșteșugurile

Meșteșugurile tradiționale au luat avânt mai ales după 1820. În secolul al XIX-lea, în localitate se practicau rotăritul, dogăritul, împletitul de nuiete, covăcia, șubăritul, cizmăritul.

Portul popular

Portul popular din Șepreuș este specific bazinului Crișului Alb. Odinioară hainele au fost făcute în casă, din pânză cu tinari, iar mai târziu din bumbac. Vestimentația era în funcție de ocazie.

Portul bărbătesc

Odinioară, în zilele de sărbătoare, la biserică sau la joc, bărbații îmbrăcau vara *gaci* largi, făcuți din opt lați, lungi până la glezne, și *chimeșe cu cipcă*, făcută din misir sau bumbac, laibăr negru înflorat, de satin, și încălțau *cizme cu foi* sau *șlarfe*. Ulterior *gacii* au devenit pantaloni de lucru, la sărbători fiind înlocuiți cu *nădragi priceși*, băgați în cizmă. În față aveau *zadie*. Iarna șepreșenii purtau *nădragii* de barșon verzi sau negri, cu șire și mișălă, peste care luau șuba, bogat ornamentată cu postav negru și roșu, cu cusături. Capul era acoperit vara cu clop negru (pălărie), iar iarna cu căciulă din blană de miel. Până prin 1950, în zilele de lucru oamenii umblau desculți vara, iar pe vreme rea și iarna încălțau opinci.

Portul femeiesc

Femeile și fetele purtau odinioară *spătoaie*, *poale*, *zadie* și *zobon* din mătase. Spătoaiul, poalele și *zadia* erau făcute din pânză țesută în casă. Poalele aveau în partea de jos ornamente lucrate cu roșu și albastru. Spătoaiul avea guler rotund și mâneci largi, terminate cu pumnari. Ornamentele, în aceleași culori ca la poale, erau dispuse pe mânecă, în șiruri verticale. *Zadia* era ornamentată în partea de jos cu motive alese în roșu combinat cu negru sau albastru, iar pe margini avea cipcă. Mai târziu, peste poale a început să se poarte *sumna* din stofă sau mătase, iar peste bluză un *viziclu* și un șorț confecționat din același material cu *sumna*. În picioare, în funcție de anotimp, s-au purtat păpuși sau sandale. Iarna, peste aceste haine se purta șubă sau bitușă.

Obiceiuri de familie

Nunta

În vechime, cu două zile înainte de ziua nunții, doi *chemători*, băieți necăsătoriți, îmbrăcați în port popular gătit cu flori artificiale, cu oglinzi și prime la cloape și la sticlele pline cu răchie și îmbrăcate în împleti-

tură de răchită, mergeau prin sat să cheme la nuntă în numele familiilor mirelui și miresei. Ulterior chemătorii plecau la chemat cu o săptămână înainte de ziua nunții. Chemătorii umblau prin sat călări pe cai împodobiți cu *lipideauă cu cipcă* și *poneavă* de lână colorată și cu prime, apoi, după predarea cailor la colectivizare, cu biciclete bogat împănate cu flori de hârtie colorată. Pe cei invitați îi cinsteau cu răchie, iar aceștia, dacă acceptau, spuneau: *Doamne dă-le noroc, să ne întâlnim cu bine, să petrecem sănătoși*. Mai demult nunta s-a ținut duminica, la casa unuia din miri sau la sala de horă. Datina era ca cei invitați să aducă mirilor, înainte de nuntă, o *ghină* (găină), zahăr, făină, ouă. Vecinele ajutau la făcut *grîțerii* (tășcuțele). Dacă vremea era caldă iar nunta se ținea la casă, bărbații făceau în curte o *șatră* mare (umbrar), împodobită cu ponevi și *șterguri* (ștergaruri, prosoape), țesute în casă. Nunta era condusă de doi *grăitori*, unu al mirelui și unu al miresei. Aceștia spuneau fiecăruia ce trebuie să facă, îi dirijau pe cei ce serveau masa, anunțau când se dădeau *cinstele*, pe care le și strângeau, și mulțumeau nuntașilor. Grăitorul junelui purta ca însemne un ștergar, un colac și un picior de porc atârnat la șold. Invitații se adunau la casa junelui, de unde grăitorul acestuia, cu muzica și cu câțiva nuntași, se duceau după nănași (există o singură pereche de nași, de obicei nașii de botez ai mirelui), și îi aduceau la june, unde erau serviți cu prăjituri și țuică, apoi plecau toți spre casa miresei. Odinioară alaiul mergea cu căruțe, ulterior s-a mers pe jos. La unele nunți *călăreții* (chemătorii), jucau în față *zăzgalăul* (steagul de nuntă - era tricolorul național românesc, împodobit de prietenele miresei cu o zi înainte de nuntă, la casa mirelui, cu prime, țângălău, batiste și iederă. Ajunși la casa miresei, găseau poarta închisă și începea un dialog între cei doi grăitori, cel al miresei, care îi aștepta la casa miresei, și cel al junelui, care explica în versuri pentru ce au bătut atâta cale. Grăitorul mirelui *cerea sălaş* și spunea că au adus un vânător care caută o căprioară. După ce se târguiau, fiecare încercând să-l pună în încurcătură pe celălalt, era deschisă poarta. Nuntașii mirelui se așezau la masă și cereau să fie adusă mireasa. Grăitorul miresei aducea în locul acesteia o babă cu o lipideauă în spate, mărgelile de piparcă și buchet de urzici. Alaiul mirelui nu o accepta. Grăitorul mirelui o plătea pe babă cu *bani vechi*, așa cum și ea era „veche”. A doua oară era adusă o fetiță, care era refuzată desigur, și abia a treia oară era scoasă din casă mireasa. Înainte de plecarea la biserică grăitorul miresei cânta împreună cu cineva *hora mi-*

resei. La biserică, unde avea loc cununia religioasă, muzica rămânea afară. După cununia religioasă, când ieșeau din biserică, datina era să se arunce bani. Alaiul se întorcea la casa mirelui pe un alt drum, *ca să nu se desfacă căsătoria*. La casa junelui, în fața șetrei (astăzi în fața sălii de horă), îi aștepta, puse pe o masă, un colac (*tâpoi*), o farfurie cu grâu și un vas cu apă sfințită. Alaiul înconjoară de trei ori masa, timp în care doi copii aruncă asupra lor grâu și îi stropesc cu apă sfințită folosindu-se pentru aceasta de un mănunchi de busuioc, după care grăitorul mirelui aruncă în sus colacul, aruncare repetată de trei ori, și toți se reped să-l prindă; cel care prinde colacul îl și începe, dar din colac sunt serviți toți nuntașii. Mireasa ducea măsuța și i-o dădea soacrei. Cu aceasta pornea petrecerea propriu-zisă. În timpul nunții „*călăreții*” aveau grijă de steag, să nu-l fure nimeni, fiindcă pierdeau cinstea de la miri. Ei îl puneau în casă, iar după nuntă era stricat. Până mai pregăteau mâncarea, oamenii jucau. La masă mirii stăteau între nănași. Nuntașii erau serviți cu *zamă dă ghină*, *popricaș dă oaie*, mai nou cu *sarme*, friptură cu cartofi și plăcintă. Între felurile de mâncare se mai juca și se făceau glume, cum ar fi furarea păpușilor miresei. În prezent nașul are pregătită o altă pereche de pantofi, cu care încalță mireasa. Dacă nu a cumpărat pantofii, trebuie să-i plătească pe cei furăți, ca hoții să îi dea înapoi. La 12 noaptea cei doi grăitori strigau *cinstea miresii și a junelui*. În trecut nănașii dădeau un colac și un picior de porc scos din *moare*; astăzi se dau bani. După ce se anunța câți bani s-au strâns se spărgea o farfurie, ca cioburile să aducă noroc. Mireasa era schimbată în nevestă de nașă. I se dădea jos *fatiolu* și era *înconceată*: părul, împletit în două cozi, era strâns la ceafă și legat cu o cârpă roșie peste care se punea o altă cârpă, legată în față. Tradiția din sat cerea ca în ziua de luni de după nuntă proaspăta nevestă să apară la arteziană cu olurile, după apă.

Înmormântarea

Înmormântarea se face și azi de la casă. Vreme de două seri se ține priveghi (mortul este vegheat de familie, rude, prieteni, cunoștințe, vecini). Pentru ca timpul să treacă mai ușor și cei care priveghează mortul să nu adoarmă, bărbații joacă cărți discută și fac glume. În trecut jucau chiar anumite *jocuri de priveghi*. În Șepreuș nu a fost obiceiul ca cei veniți la priveghi să fie serviți cu ceva. Femeile din familie boceau. În timpul slujbei de înmormântare, care are loc în curte, participanții sărută crucea de pe pieptul mortului și pun bani pe sicriu. Preotul cerea iertăciune și se cântă

Hora mortului, după care se pornește spre cimitir. În trecut mortul era dus la groapă cu car cu boi, iar mai târziu cu căruță mortuară. În fruntea cortegiului sunt purtate crucea și prapurii, iar la veterani steagul tricolor național românesc. Urmează preotul și diecii îmbrăcați în alb, neamurile și prietenii. Conform datinii, carul mortuar se oprește la fiecare gură de uliță, preotul citește din Evanghelie și se aruncă bani. La cimitir, în fața gropii, se bocește din nou. Gropașilor li se dau *peste copârșeu* (peste sicriu), două străiți cu colaci și o găină vie. În trecut, cei invitați la pomană (masa de pomană se făcea acasă), erau serviți cu fasole sau *curechi făcute cu carne sau clisă*. Pentru mort se face *parastas* (tot pomană), la șase săptămâni după deces și la un an. Și atunci se dă mâncare acasă, dar numai celor chemați.

Obiceiuri calendaristice

În ajunul Crăciunului, dimineată devreme, pe la case începeau să umble cu uratul *pițărâii* (în general copiii până în 12 ani). Când intrau în casă ziceau *Bună dimineța lu Crăciun*. Celor care urau li se dădeau colac și nuci. Seara începeau să umble prin sat *la corindat*, fără muzică, feciorii, câte 4-5, mai ales la casele cu fete de măritat (în zonă, verbul se pronunță *a corinda*, și nu *a colinda*). Unii feciori se făceau *goațe*, adică se mascau și speriau lumea.

Cu multă vreme în urmă, în Șepreuș s-a umblat și cu *Țurca*, jucătorii purtând măști făcute din carton, cu un cioc mobil de lemn și semănând cu capul de barză. Pe deasupra se purta o haină lungă, făcută din materiale de mai multe culori. Jocul se desfășura pe uliță, dar se opreau și la casele unor neamuri. Țurca făcea tot felul de sărituri și speria copiii cu ciocul. Pentru joc se dădeau bani, colaci, cârnați.

În prima zi de Crăciun băieții de școală, îmbrăcați cu haine albe de dieci luate de la biserică și decorate cu cruci, mergeau cu *Steaua*. Pe cap aveau coifuri de hârtie și duceau o stea din hârtie prinsă pe un băț. Conducătorul avea o sabie de lemn.

În ajun de *Bobotează* preotul umblă prin sat cu *Iordanul*, însoțit de cantor. El sfințește casa și toată gospodăria, iar la plecare lăsa apă sfințită și busuioc. Conform tradiției, apa sfințită este bună de boli și se păstrează în casă vreme de un an; se bea și se fac frecții cu ea. În ziua de *Bobotează* se sfințește apa în biserică.

În *Cășlegi*, tinerii din Șepreuș făceau la diferite case din sat *Verjel*, un fel de bal la casă, cu muzică, mâncare și băutură, la care petreceau până dimineța.

Ziua de Sân Toader (prima sâmbătă din Postul Mare, Sâmbăta Sfântului Teodor Tiron, cunoscută și ca Sâmbăta Colivelor, Sâmbăta Cailor), deschide seria sâmbetelor de pomenire a morților. În Șepreuș se duce grâu fiert la biserică. În această zi, dimineată devreme, se făceau spălări rituale ale părului cu apă în care s-au pus flori de corn (prin similitudine, obiceiul ține de magie: face să crească părul fetelor precum cozile cailor). Legat de această zi, memoria satului mai conservă vag credința într-un sfânt patron al cailor, activitățile nocturne fiind interzise în serile dinainte de această sâmbătă, de teama Sântoaderilor, caii săi.

La *Sânjorj* (Sfântul Gheorghe), oamenii puneau la ușa și la ferestrele de la grajd *ruguj de strâgă*, ca să nu intre *strâga* (strigoii viu), și să ia laptele de la vacă. Feciorii udau cu găleți cu apă fetele pe care le prindeau pe uliță, *pentru sănătate*.

În sâmbăta de ajun a *Floriilor* copiii de școală, împreună cu preotul sau cantorul, duceau la biserică crenguțe înmugurite de salcie; crenguțele erau sfințite în Duminica Floriilor, după care oamenii le aduceau acasă, le făceau coroniță și le puneau la icoană, *să păzească casa de vreme rea*.

În dimineata *Duminicii Paștilor*, cum se făcea ziuă, pruncii (*pițără-ii*), mergeau *la pițurat*, după ouă roșii; intrau în casă spunând *Am venit a pițura!*, iar oamenii le dădeau ouă roșii, colac și plăcintă. În a doua zi pe Paști, luni, se ieșea din biserică, în procesiune, *la cruce*, iar după masă era joc.

În miercurea de după Paști se ieșea cu prapurii la țarină și se sfințeau ogoarele.

În prima duminică de după Paști, la *Paștile Morților*, se merge și azi la cimitir, se face o slujbă generală în care sunt pomeniți toți morții, apoi se sfințesc mormintele și se dau de pomană ouă roșii. La rromii căldărari din localitate această pomană este excesivă: aduc la cimitir prăjituri, torturi, bere.

La *Înălțare* (*Ispas*), se face în biserică slujbă pentru eroi.

În luna care urmează duminicii Rusaliilor se iese din nou la cruce, iar miercurea la țarină, *să țâne dă teatră* (să ferească de piatră, de grindină). Femeile împletesc coronițe de grâu, pe care le pun la icoane sau pe peretele de la casă, unde rămân vreme de un an.

Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, cunoscută popular ca *Ziua de Sânziene*, reprezintă miezul verii; din această zi vara se îndreaptă spre iar-

nă. De sânziene, în Șepreuș se fac cununi din flori care se duc la cimitir și se pun pe *morminți*, la cruci. Până la Sfinții Petru și Pavel nu era *sclobod* să mănânci mere, fiindcă se credea că daca se bat merii, prin similitudine, va bate și grindina.

La *Sfinții Petru și Pavel* începea secerișul.

Ziua de *Sfântul Ilie* este considerată *sărbătoare spărioasă* și este ținută prin nelucrare.

În trecut, în ziua de *Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul* oamenii nu tăiau cu cuțitul și nu mâncau cu *lingură de fer*, ci numai cu lingură de lemn și din *troci*.

De la *Ziua Crucii* se bat nucii. În tradiția populară aceasta este ziua în care intră șerpii în pământ; se spunea că *se închide pământul*.

La *Sfântul Dumitru* se făceau plățile la cei angajați și încetau înțelegerile făcute.

Când era secetă mare, în iunie sau iulie, 3 sau 4 fete din familiile mai sărace, mai târziu țigănci, se făceau *mămărugi*: se îmbrăcau în buruieni (bozi), și umblau prin sat, pe la case, cântând un cântec de adus ploaia. Gospodinele le udau ritual cu apă și le dădeau bani sau ce altceva aveau și puteau.

Suita de jocuri în Șepreuș a fost alcătuită din trei *zăcăli*: *Pa lungu*, *Mânânțalu* și *Romoșa*.

Sport

Fotbal

Terenul de fotbal al comunei a fost amenajat în vara anului 1948, la inițiativa unor tineri: Ioan Pavel, Flore Pârvu, Gheorghe Pârvu, Simion Pârvu, Mihai Pârvu, Aurel Suciu, Ioan Suciu, Ioji Mesar, Radu Stana, Mihai Horga, Petru Toma și Petru Nistor. Ei au făcut măsurători, au curățat terenul de scabei și buruieni și au adus porțile cu carul cu boi. După 1957 s-au făcut noi lucrări: s-a împrejmuțat terenul cu sârmă, au fost schimbate vechile porți cu altele noi din țevi groase, au fost construite vestiarele și grupul sanitar.

Primele meciuri de fotbal nu au fost de competiție, ci *de plăcere*, și au fost organizate cu echipe din localitățile vecine: Satu Nou, Vânători, Cermei, Mișca, Ineu, Chișineu Criș, Zerind.

În prima echipă de fotbal din Șepreuș au jucat Simion Pârvu, Mihai Horga (portari), Eleneac (inginer la GAC), comandantul unității militare (fundași), Petru Toma, Gheorghe Pârvu (soldat de la unitatea militară), Mihai Pârvu, Aurel Suciuc (mijlocași), Flore Pârvu, Ioan Nistor, Ioan Suciuc, Radu Stana (înaintași). Susținătorul material al echipei a fost avocatul Teodor Pârvu. Deplasările echipei la competiții în satele vecine se făceau cu căruțele. În 1957, după 10 ani de activitate, echipa s-a desființat. Locul ei a fost luat de o nouă echipă, formată din Teodor Pinteau, Teodor Stana (portari), Simion Moș, Simion Suciuc, Nicolae Igreț, Ioan Corlea (fundași), Ioan Ganea, Simion Rediș, Ioan Suciuc (mijlocași), Ioan Vălan, Mihai Vălan, Petru Toma (înaintași). Au mai făcut parte din echipă Ioan Pinteau, Petru Săniuță, Ioan Stana, Simion Bulea, Simion Stana, Petru Rediș, Dorel Ganea, Dorel Henț.

Turism

Din punct de vedere turistic Șepreușul este cunoscut pentru castelul din secolul al XIX-lea, construcție ce se impune prin arhitectură. Alte obiective turistice sunt troița din fața Primăriei, ridicată în anul 1998 spre cinstirea eroilor căzuți în cele două războaie mondiale și ale căror nume sunt inscripționate pe cele 4 fresce, bustul lui Mihai Veliciu din fața primăriei și troița ridicată în memoria celor împușcați la rebeliunea din anul 1949.

Bibliografie

Barna, Mihai, *Folclor muzical din Câmpia Crișului Alb*, Arad, Editura Mirador, 2004.

Bologa, Valeriu L., *Un medic român ardelean: Profesorul Marius Sturza*, Editura Transilvania, Sibiu, 1942, p. 37-58.

Bulboacă, Sorin, *Comitatul Arad în vremea Arpadienilor*, în Doru Sinaci, Emil Arbonie (coord.), *Administrație românească arădeană, studii și comunicări*, vol. IV, Editura Vasile Goldiș University Press, Arad, 2012.

Colta Rodica, Sinaci Doru, Incicău Simion, *Monografia comunei Șepreuș*, ed. II-a, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2015.

Dobrincu, Dorin (editor coord.), *Colectivizarea agriculturii din România: inginerie socială, violență politică, reacția țărănimii. Documente*, vol. I (1949-1950), vol. II (1951-1952), Editura Universității Al.I. Cuza, Iași, 2017.

Fábián, Gábor, *Arad vármegye leirása historiai, geographiai és statistikai tekinteten. Geographiai leirása*, Buda, 1835.

Fenyés, Elek, *Magyarországi geographiai szótára*, III, Pest, 1851.

Iambor, Petru, *Cucerirea Banatului de către turci și transformarea lui în pașalâc (1552)*, în *Vilaetul Timișoarei*, Editura Mirton, Timișoara, 2002.

Kovács, Géza, *Dezvoltarea agriculturii în comitatul Arad după reglementarea urbarială din 1771/1772*, în *Studii*, revistă de istorie, nr. 4, 1960, pp. 239-256.

Lupaș, Octavian, *Voievozi și cnezi români în județul Arad*, Sibiu, 1941.

Madgearu, Alexandru, *Continuitate și discontinuitate culturală la Dunărea de Jos în secolele VII-VIII*, București, 1997.

Mamularu, Gheorghe, *Marius Sturza - 35 de ani de la moartea sa*, *Viața medicală*, vol. XXXVI, 1989, nr. 11, p. 523-526.

Pârvu, Florin, *Șepreuș - vatră de inimă și suflet. Monografie*, Ed. Viața Arădeană, Arad, 2001.

Petraș, Lucian, *Politică și demers național în comitatul Arad (1895 - 1916)*, Editura Brumar, Timișoara, 2008.

Roșuț, Nicolae, *Revolta țărănească de la Șepreuș din anul 1903*, în *Ziridava*, nr. XII, Arad, 1980, pp. 261-290.

Roz, Alexandru, *Ecoul războiului pentru independență din 1877-78 în părțile Aradului*, în *Ziridava*, nr. V, 1975.

Sinaci, Doru, *Aradul - capitală politică a românilor transilvăneni*, în *Grec Marius, Boia Stelean Ioan (coord.), Aradul și Marea Unire din 1918. Culegere de studii*, Editura Vasile Goldiș University Press, Arad, 2008, pp. 27-30.

Somogyi, Gyula, *Arad Szab. Kir. Város és Arad vármegye községeinek leirása*, Arad, 1913.

Vesa, Pavel, *Biserici de mir arădene între tradiție și modernitate*, Editura Presa Universitară Clujeană, Arad, 2000.